

سجاد حیدر

سجاد حیدر گجرات دے اک پنڈ موہلہ وچ اک علمی، ادبی شخصیت پیرزادہ نور حسین آذری دے گھر 1919ء نوں پیدا ہوئے۔ میٹرک دا امتحان گجرات توں بی اے تے ایم اے فارسی دے امتحان گورنمنٹ کالج لاہور توں پاس کیتے۔ 1944ء وچ اطلاعات دے محکمے وچ ملازم ہو گئے تے آل انڈیا ریڈیو لاہور دے دیہاتی پروگرام دے نگران مقرر ہوئے۔ قیام پاکستان توں بعد تعلقات عامہ دے محکمے وچ انفارمیشن آفیسر بنائے گئے پر دوبارہ ریڈیو پاکستان آگئے جتھوں ریجنل ڈائریکٹر دے عہدے توں ریٹائر ہوئے۔ ایسے دوران پنجاب آرٹس کونسل دے ڈائریکٹر وی رہے۔ بعد وچ پنجابی ادبی بورڈ لاہور دے صدر وی رہے۔

سجاد حیدر نے بوہت سارے نشریاتی (ریڈیائی) ڈرامے لکھے۔ جنہاں وچوں چار مجموعے 'ہوادے ہوکے'، 'سورج مکھی'، 'بول مٹی دیا باویا' تے 'کالا پتن' شائع ہو چکے نیں۔ 1992ء وچ "چیترا باغ" ناول لکھیا۔ سجاد حیدر دے فن پاریاں وچ پنجاب دے دیہاتی وسیب دیاں ون سوتیاں مورتاں تے منظر نظر آؤندے نیں۔ اوہناں دے کردار جیوندے جاگدے تے ایس مٹی دے جمے جائے محسوس ہوندے نیں۔

1980ء وچ اوہناں نے پنجابی واراں دا اردو وچ بڑا خوبصورت ترجمہ تے 1986ء وچ پنجابی دیاں نمائندہ کہانیاں دا اک انتخاب وی شائع کیتا۔

اوہناں واقفی، فکری، علمی، ادبی تے تخلیقی سفر ساری عمر جاری رہیا۔ دسمبر 1996ء وچ اللہ نوں پیارے ہو گئے۔

پتنگے

کردار

- 1 - ماسٹر مجید اللہ _____ جوان، جاندار، مہذب آواز۔
- 2 - ماں کرماں والی _____ مُعمر، اُن پڑھ عورت۔
- 3 - ثریا _____ مٹھی بھاری والی نرم آواز۔
- 4 - انسپکٹر _____ کاروباری، بارعب آواز۔
- 5 - اظہر _____ اخباری رپورٹر۔
- 6 - محمد سعید _____ پُر خلوص تے ہمدرد، شائستہ آواز۔
- 7 - صفدر _____ شرمیلے تے کم گونہ جوان، آواز وچ اُداسی۔
- 8 - رحمت خاں _____ ہیڈ کانسٹیبل پولیس۔
- 9 - ناجی _____ بچہ (عمر 4 سال)

انسپکٹر: ہاں رحمت خاں کیہ گل اے؟

رحمت: جناب اک کیس پھڑپھڑایا اے بچیاں دے اغوا دا۔ جناب آج کل شہر وچ بچیاں دے اغوا دیاں بڑیاں وار داتاں ہو رہیاں نیں۔ چھوٹے تھانیدار ملک زمان صاحب نے گشت واسطے تین پارٹیاں بنایاں۔ میری پارٹی دی ڈیوٹی شہر دے باغاں تے پارکاں تے لگی۔ اسیں چھ دنوں توں روزانہ شاہیں گول باغ جان دے ساں۔ اوہتھے ایہہ جنا، ہنیرے ویلے اک گٹھے بچے تے آکے بہہ جاندا تے کھیسے وچوں اُن بچہ کوکے غبارے کدھ کے کول رکھ لیندا۔ فیر نیڑے کھیڈ دیاں بچیاں نال کسے نہ کسے

بہانے دل جاندہ۔ انج جدول کچھ بچے ایہدے دولے کٹھے ہو جانے
تے ایہہ اوہناں نوں پھوک بھر بھر کے غبارے وڈا۔ انج ایہہ روز
دے دس بارں غبارے مُفت وڈا دیندا اے۔ اج جدول ایہہ باغوں
مکلیا تے اسیں ایہدے مگر و مگری ٹپے۔ ایہہ پرانی انارکلی دی اک
گلی وچ جا کے اک پرانے جیسے مکان دے بوسے اگے کھلورہیا۔ چوکھا
چرمگروں اک مائی باہر نکلی۔ اوہدی گودی وچ چھوٹا جیہا بچہ سی۔ ایہنے
اوس مائی کوں بچہ لین دی کوشش کیتی پر اوہنے نہ دتا۔ فیہہ اوہنوں
کچھ آہندا رہیا۔ جیہڑا اسیں منیں سُن سکے۔ اخیر ایہنے بچہ اوس مائی کوں
کھوہ لیا تے اک پاسے ٹپیا۔ اوس مائی نے رولا پادتا تے ایہہ بچہ
اوہنوں پھڑا کے اوتھوں بھل آیا۔ اسیں ایہنوں شبہ وچ پھڑ لیا
اں۔ ایہہ آہندا اے میں تے بچے نوں دکانوں ٹافیاں لے کے دین واسطے
چھکیا سی۔ دسو جی ایہہ کوئی منن والی گل اے ؟

انسپکٹر : ایہدی تلاشی لئی آ ؟

رحمت : جی جناب ! ایہدے کوں اک سگرٹاں دی ڈبی تے کچھ کاغذ نکلے

نیں۔ جناب اُنچ تے ایہہ سگرٹ عام جیہے دسدے نیں پر ایہناں
وچ لازمی چرس رکھی ہوئی اے۔ ایہہ چنگا بھلا جرائم پیشہ لگدا اے جناب۔

انسپکٹر : اسیں کیمیائی معائنہ کراں گے تے آپے دس پوسے گاتوں اوس گھر

دا پتہ نشان تے نوٹ کر لیا اے نا ؟

رحمت : جناب میں پُورا نقشہ بنالیا اے۔ باقی اسیں آپ ایہدے کوں پچھ

لواں گے۔

انسپکٹر : اچھا اچھا کیوں وی وار داتیا ! توں اپنی کہانی پا۔

- مجید: کہانی اے پئی پرانے زمانے وچ جدوں بندے جانوراں دی بولی سمجھدے سن، اک شہر وچ کسے ڈھوائی دے کم واسطے لکڑی جانوراں دی لوڑ پے گئی۔ ہر پاسے پیادے لہجن لگ پئے تے جانوراں نوں دی سُوہ لگ گئی۔ دگارتوں پچن واسطے اُٹھ، گھوڑے تے فخر کھوتے لگ پئے۔ اک بندے جدوں دیکھیا پئی بوہڑی دی نسی جارہی اے تے اوہنے آواز دتی توں کیڑی اُٹھ، گھوڑے دی نسل وچوں ایں۔ تینوں کیہنے پھڑنا اے؟ اوہنے نسی نسی نے جواب دتا دگارتوں والیاں میرا مہاندرا نہیں دلانا۔ کیہ پتہ مینوں اُٹھ اسی سمجھ لین۔ ایہہ بھائی ہو ریں دی مینوں اُٹھ سمجھ کے پھڑ لیا تے نیں۔
- انسپکٹر: مشکریاں کرنا ایں؟ ہیڈ کانٹیل رحمت خاں پتھارے۔ توں چنگا بھلا جراثیم پیشہ لگنا ایں۔ ناں کیہ اے تیرا؟
- مجید: مجید اللہ۔
- انسپکٹر: کیتھے رہنا ایں؟
- مجید: اسلام پورے، گلی نمبر 7 وچ، اخیر لے شاپ دے سامنے۔
- انسپکٹر: شکلوں تے پڑھیا لکھیا لگنا ایں۔ کیہ تعلیم اے تیری؟
- مجید: بی۔ اے۔ بی۔ ٹی۔
- انسپکٹر: بی۔ ٹی تے ماسٹر ہوندے نیں توں دی ماسٹر ایں؟
- مجید: ہوندا ساں۔
- انسپکٹر: ہاں ماسٹروں کیہ لکھدا اے، ہُن توں جیہڑا کم پھڑیا اے ایہدے وچ بڑی پیدا اے۔
- مجید: انسپکٹر صاحب اجے میرا جرم ثابت نہیں ہويا، تساں مینوں پہلے اسی

محرم سمجھ لیا اے؟

انسپکٹر: توں اے تیکرا اپنی صفائی وچ کوئی بیان نہیں دتا۔ فیر میں تینوں مجرم کیوں نہ سمجھاں؟

مجید: بے شک سمجھو، پر یاد رکھو! ایہہ تھانہ اے عدالت نہیں۔

انسپکٹر: اچھا اچھا ساڈے نال بوہتیاں قنون داناں نہ پھول، رحمت خان ایہنوں لے جا کے محرر کول بٹھا۔ میں دیہلا ہو کے ایہدے نال فیر گل کراں گا۔

رحمت: چل وئی جوان۔

مجید: انسپکٹر صاحب تیں میرے گھراک پیغام بھجو اسکدے او؟

انسپکٹر: گھراں وچ اطلاعواں کرنیاں ساڈا کم نہیں، کیہنوں پیغام بھجوانا ای؟

مجید: اک بڈھی مائی اے، معذور و چاری۔

انسپکٹر: تیری ماں اے؟

مجید: ماں ای سمجھو۔ (اک بندے دے اندر آؤن داتاثر)

آواز: السلام علیکم میاں صاحب، کوئی نواں کیس اے؟

انسپکٹر: آؤ اظہر صاحب بیٹھو (مجید اللہ نوں) توں جا بھئی۔

اظہر: میاں صاحب ایہنوں کڈھن دی ایڈی کاہل نہ کرو۔ اسیں دی ایہدے

نال دو گلاں کر لیئے۔

انسپکٹر: کوئی نہیں جی پچیاں دے اغوا دا شبہہ اے ایہدے تے، کوئی نامی گرامی ڈاکو نہیں۔

اظہر: گل تے اُساں آپ بنانی ہوندی اے میاں صاحب جے چاہیے

تے ڈاکے دی خبر اندر لے صفحے تے اک کالم دی گٹھے لادیئے تے

بچیاں دے اغوا دے شُبھے وچ پھڑے ہوئے ملزم دی خبر پہلے صفحے
تے شہ مُرخ بن جائے۔

انسپکٹر: اجے ایہدے نال گلاں تے نہیں ہوياں پر اپنا ناں پتہ دسدے
ہوئے ایہنے آکھیا اے جے ایہدی تعلیم بی اے بی ٹی اے تے ایہ
سکول ماسٹر رہ چکیا اے۔

اظہر: لتو فیہ خبر تے بن گئی، باقی گلاں میں آپ پچھ لال گا۔ تئیں ذرا ایہنوں
میرے کول تھوڑا چر بہن دیو۔

انسپکٹر: جویں تہاڈی مرضی، پر خبر وچ بچیاں دے اغوا دیاں وارداتاں نوں
روکن واسطے ساڈی مہم دا ذکر کرنا پوے گا۔

اظہر: کیوں نہیں میاں صاحب تہاڈی مہم دا وی ذکر ہووے گا۔ تئیں
فکر نہ کرو۔

انسپکٹر: رحمت خاں اظہر صاحب تے ایس آدمی نوں میرے نال مے کرے
وچ بٹھاتے اندر چاء وی گھلیں۔

رحمت: ٹھیک اے جناب۔

پڑھی عورت: (دوروں نیڑے آؤندے ہوئے) وے پُتر میں وڈے متھانیدار
نال گل کرنی اے مینوں لنگھ جان دے میں اپنے پُتر دا پتہ کر ن آئی
آں جنہوں بے دوساؤل لیا نیں۔

انسپکٹر: کیہ گل اے مائی؟

رحمت: جناب ایہ مائی آکھدی اے میں مجید دی ماں واں، دھتے نال
اندر آؤڑی اے۔

مائی: میں نمائی کرماں والی آں جویں، میرا ناں تے کرماں ماری ہونا چاہی داسی۔

پہلوں لوک صفدر رومی ماں بلاندرے سن، جدوں اوہ نہ رہیا تے میرے
اُتے ترس کھا کے مجید مینوں اپنی ماں بنا لیا۔ ہُن مجید وی تساں کھوہ
لیا اے (رون لگ پیندی اے)

انسپکٹر: مائی میری کوئی اوہدے نال دشمنی اے؟ اپنی صفائی پیش چا کرے تے
گھر کڑ جائے۔

مائی: نصیحتاں نہ کر تھانیدارا، خدا توں ڈرتے غریب دی ہاہ توں بچ (رون
لگدی اے)۔

انسپکٹر: ایتھے بہہ جاماں کرماں والیئے تے مینوں پہلوں مجید دا آگاہ کھاتے دس۔
مائی: میں مجید اللہ دا پچھلا گھر نہیں دیکھیا۔ میں تے اوہنوں پہلی واری لاہور
دے ٹیشن اُتے ملی آں۔ پر مینوں رنج لگدا اے جو میں ماسٹر مجید
نوں ملن ای پاکستان آئی آں۔ اوہ میری لکھ وچوں تے نہیں جمیا پر
مینوں سگواں صفدر لگدا اے۔

انسپکٹر: صفدر تہاڈا پتر اے؟

مائی: ہاں سوہنیا! مانواں پُت جمدیاں نہیں۔ فیراوہ پُت جہانوں ٹردی جان
تے ہر ویلے مانواں دیاں نظراں دے سامنے رہندے نہیں بہدے
بولدے نہیں اُتر جواب دیندے نہیں تے کدی چولا بدل کے کول رہن
لگ پیندے نہیں۔ جو میں میرا مجید۔

انسپکٹر: پر مائی صفدر نوں کیہ ہویا؟

مائی: صفدر کھلاسی پتر، اوہنوں جیوندیاں ای کوئی ہوش مُرت نہیں سی مہیتوں
تے اوہ ایتھے آدن توں چار مہینے پہلوں ای دچھر گیا سی۔

انسپکٹر: اوہ، کوں؟

مائیں : موعیاں تے وچھڑیاں دی کہانی لٹی ہوندی اے۔ اسیں امبرسر ہندے
 ساں جدوں میرا صفدرست جماعتاں پڑھ بیٹھا تے اوہا پیوفوت ہو گیا۔
 میں اپنے پترنوں اک بجاجی دی ہٹی تے نوکر کراتا تے ساڈا گزارہ ہون
 لگ پیا۔ کجھ درمیاں نوں صفدر جوان ہو گیا تے ساڈے گھر دے اکوں
 اک بلانے راہ پالیا۔

انسپکٹر : بلانے جو جیسی ؟
 مائی : اک سکول جاندی کڑی سی پتر، اوہا ولا کیہ دوس، صفدر نوں اسی کجھ ہو گیا۔
 جدوں اوہ سویلے ساڈے بڑے اکوں لنگھدی ایہہ باہر تھڑے اُتے
 بہہ کے اوہنوں دیہندار ہندا۔ جدوں اوہ سکولوں پہنچا تہہ مڑدی ایہہ
 دکانوں سارے کم چھڈ کے فیر تھڑے تے جاہندا۔
 تے فیر ایس سدا دا انت کیہ ہویا ؟

انسپکٹر : ہونا کیہ سی اوس کڑی داویا ہو گیا تے اوہ اپنے سوہرے گھر جاندھر
 مائی : ٹر گئی۔ اوہرے جان مگردوں میرا پتر فقیر ہو گیا اوہنوں کوئی سر پیر دی ہوش
 نہ رہی تے ایسے حال وچ چار سال گزر گئے۔ فیر اک دن صبح سویلے اٹھ
 کے اینج تیار ہو گیا جویں کدھرے جانا ہووے تے میرے کول آکے آکھن
 لگا۔ ”اماں مینوں بلاد اگیا اے تیں وی اجازت دیو میں جاں۔“ میں آکھیا۔
 پتر اتوں مینوں چھڈ کے ٹر گیا تے میرے اُتے مٹی دے دو بک کون پائے
 گاؤ آکھن لگا۔ ”اوہ وی آرہیا اے پر اوہ تہانوں نوں گھر آکے ملے گا۔“
 اوہو گل ہوئی۔ میں پاکستان آئی تے اللہ مینوں مجید چا دتا۔

انسپکٹر : ایہہ مجید تہانوں کتھوں ملیا ؟
 مائی : امبرسروں اسیں سارے لٹے پٹے پاکستان توں صدقے ہو کے ایستھے

اڑے تے میں اپنے گلی محلے والیاں نال مہاجراں دے کیمپ نہ گئی۔
 میں افسراں دی منت کیتی پئی مینوں لاہور دے ٹیشن اُتے رہن دین -
 مجید اللہ دی دی ایستھے ٹیشن تے ای ڈیوٹی لگی ہوئی سی۔

ماں جی : اتاں جی میں دیکھ رہیاں تیں کدوں دے اپنا سمان لے کے ایستھے
 پلیٹ فارم دی اک گھرے بیٹھے او، تیں کتھے جانا اے ؟

ماں : ہُن اگے کتھے جانا اے پُتر، ہُن تے جدوں وعدہ پورا ہو گیا اگلے جہان
 ای جاں گے۔ ایس سوہنے پاکستان آؤ ناسی، ایستھے اُڑ گئے آن اسان
 ہو رکھ رہے نہیں جانا۔

ماں جی : ماں جی تیں اپنے گھر آ گئے او ایہدوں دڈا تے ایہدوں سوہنا ہو کر پُتر
 گھر ہو سکدا اے ؟ ایہد ساڈا ساریاں دا گھر لے تاں جی ساڈا سوہنا پاکستان -
 مائی : شالا سدا وسدا رہوے ساڈا ایہہ پاکستان۔

مجید : فیر ایستھے اُڑ کے کسے ہو گھر دی گل نہ کرو، اُنج رہن واسطے کوٹھا میرا حاضر
 اے۔ مینوں دی اپنا پُتر ای سمجھو۔

ماں : دے جیویں مینوں توں سگواں صفدر لگتا ایس۔ ایستھے بہہ جا میرے کول
 تیرا ناں کیہ اے پُتر ؟

مجید : میرا ناں مجید اللہ اے اتاں جی، میں جالندھروں آیاں۔

ماں : جالندھروں ؟ جتھے میرا پُتر صفدر رہندا سی۔ پتہ نہیں ایس ویلے کس
 حال وچ ہونا اے میرا پُتر ؟

مجید : تیں چلو میرے نال میں آپ روزانہ آ کے ساریاں گڈیاں دیکھیا کراں گا
 تے صفدر نولں بھال گا میری ایستھے ای ڈیوٹی لگی ہوئی اے۔

ماں : توں ریوے وچ لوکراں پتھر ؟

مجید: منہیں آتاں جی میں مہاجراں دی دیکھ بھال دے سرکاری محکمے وچ عاضی ملازم آں، میں کیمپاں وچ دی تہاڈے پترنوں تلاش کراں گا۔

مائی: رب تیرا بھلا کرے، پتر تیرے گھر ہو رکتے جی میں؟

مجید: میں گھر وچ کلاواں آتاں جی۔ میرا کلیاں بڑا دل گھبراندا ہے، ایس کر کے اکھیاں میرے نال چلو، کجھ میرے گھر وچ دی رونتی ہووے۔

مائی: تے توں کلا اسی پاکستان ٹرا آیا ایس مجید پتر؟ گھر دے کیتھے چھڈ آیا ایس؟

مجید: ایہہ دی تہاڈے پتر دے ترخان وانگر لکاء والی گل اے۔ آتاں جی تے ایتھے بندیاں دے کن سن دے نہیں۔ چلو گھر چلیے۔

مائی: انج میں مجید اللہ دے نال اوہدے گھر آگئی اوہ کراں والا مینوں اپنی ماں سمجھدا اے تے میری بڑی خدمت کردا اے۔ اوہ روزانہ ٹیشن تے جا کے صفدر نوں لبھدا رہیا تے کیمپاں وچوں جا کے اوہا پتہ کردار ہیا۔ ایس حال وچ چارور ہے ہو گئے میں جیہناں آؤناسی اوہ سارے آگئے نہیں۔ پر میرا صفدر نہیں مڑیا، پتہ نہیں جیوندا دی اے کہ نہیں۔

(رون لگ پندی اے)

انسپکٹر: حوصلہ کر مائی، اسیں ضابطے دی کارروائی مکمل کر کے مجید اللہ نوں گھر گھل دیاں گے۔

مائی: پتر تھانیدارا! مجید اللہ نوں میرے نال ای گھل دے، رب تینوں بڑا اجر دے گا۔ ایس بڈھی نمائی دی باہ نہ لے، یاد رکھ جیہدا کوئی منہیں ہوندا خدا ہوندا اے۔

انسپکٹر: مائی اکھیاں اے مجید اللہ کولوں پچھ پچھ کر کے اوہنوں گھر گھل دیاں گے۔

توں۔ تے گل اسی نہیں سمجھدی (کسے دے اچانک کرے وچ داخل ہون دی آواز)۔

محمد سعید: کیہنوں سمجھان دی کوشش کر رہے او میاں صاحب؟

انسپکٹر: آؤ جی آؤ وکیل صاحب تشریف رکھو کینج آئے او سعید صاحب؟

سعید: میں تے اخبار پڑھ کے سویر سویر تہاڈے دل آگیاں۔ اخبار والے

دی بڑیاں دلچسپ سُرخیاں لاندے نیں۔ تسیں وی اج دے پرچے

وچ خبر پڑی ہونی اے۔ "تحریک آزادی کا کارکن بچوں کے اغوا کے الزام میں

گرفتار کر لیا گیا۔ ملزم جالندھر میں ایک ہائی سکول کا ہیڈ ماسٹر تھا۔"

انسپکٹر: میں خبر تے نہیں پڑھی پر کل اک اخبار دار پور ڈرائیو آئی سی تے اوہنے

ملزم نال گلاں کیتیاں نیں۔ اوہ کہانی بنا کے لے گیا ہونا اے۔

سعید: میں وی مجید اللہ نوں ملن آیاں۔

انسپکٹر: تہانوں اوہنے وکیل کیتا اے؟ پر اچھے تے چلان وی تیار نہیں ہويا۔

اوہدے بیان وی نہیں ہوئے۔

سعید: میں مجید اللہ دا وکیل نہیں اوہرا دوست آں۔

انسپکٹر: سعید صاحب تسیں مجید اللہ دے دوست او؟

سعید: کیوں ایہدے وچ حیرانی دی کیہ گل اے؟

انسپکٹر: تہاڈا ایہہ جیسے جرائم پیشہ بندیاں نال کیہ کم؟

سعید: میاں صاحب ہن سانوں اپنی سوچ بدل لینا چاہی دی اے۔ پرانا انگریزی

قانون سی پٹی ہر بندہ مجرم اے جد تیکر اوہ اپنے آپ توں الزام رد نہ کر

سکے۔ ساڈا اسلامی اصول ایہہ دے پٹی ہر بندہ بے گناہ اے جد تیکر

اوہدے تے جرم ثابت نہ ہوئے۔

- انسپکٹر: وکیل صاحب تیس مجید اللہ نوں کو بس جان دے او۔
- سعید: میں ماسٹر مجید اللہ داسنگی دی آل تے شاگرد دی مجید اللہ قرآن و احفاظے۔
- انسپکٹر: مینوں مجید اللہ دی ساری حقیقت کھول کے دسو سعید صاحب۔
- سعید: میں جالندھر شہر دارہن والاواں، جلدوں قائمہ اعظم دے حکم نال پاکستان دی عام تحریک شروع ہوئی تے ہندوستان دے ہر شہر وچ جلوس نکلے اوہوں میں لاہور لاء کالج دے آخری سال وچ پڑھداں، طالب علمیاں وچ جوش خروش توں ڈر کے یونیورسٹی نے کالج بند کر دتا تے میں اپنے شہر مڑ آیا۔
- اوتھے دی روزانہ جلوس نکلدے سن۔ میں وی جلوساں وچ شامل ہون لگ پیا تے فیر ہوئی ہوئی تقریراں وی کرنیاں شروع کر دتیاں۔ پرساڈے شہر دے جواناں داسب توں جوشیلا رہنما ماسٹر مجید اللہ سی۔
- انسپکٹر: ایہہ ماسٹر تے بڑی بلا اے۔
- سعید: ماسٹر مجید اللہ مردِ مومن اے، ایہدی ایمان دی طاقت پہاڑ نال وی ٹکرا جاندی اے۔ انج ایڈاساڈاے جویں مومنہ وچ زبان اسی نہ ہوئے
- ایہہ درویشاں دی نشانی اے۔
- انسپکٹر: تہاڈیاں ایہہ ساریاں گلاں سُن کے میں حیران پیا ہوناں جے ایہو جیہا بندہ روزش میں آوارہ لوکاں وانگر پارکاں وچ جا کے بالوں غباریاں نال کیوں پرچاند اے؟ تے فیر کل راتیں ایہہ اک گھروں جا کے بکا جیہا بال چک لیا تہاڈیاں گلاں توں ماسٹر بردہ فروش تے نہیں لگدا۔
- سعید: اوہ تے آپ بردہ اے میاں صاحب اپنا آپ ویچ کے اوہنے پاکستان لیا اے۔ باقی جیڑا تہاڈے دل وچ شک اے اوہ تیس ماسٹر ہوریاں کوں پچھ کے دُور کر لوؤ۔

انسپکٹر: اوہ اللہ دابندہ فیر کوئی اٹھ لو مہتری دی کہانی سنا دے گا۔ سانوں تے
اوہ کچھ دسدا ای نہیں۔

سعید: میاں صاحب دس نمبرے نوں بکوان تے دیکھیے دادل پھولن دی ترکیب
آکو نہیں ہوندی۔ تسیں اوہنوں بلا کے میرے کول بٹھ۔ اوہ اپنے کل
حقیقت بیان کر دے گا۔

انسپکٹر: بھلی گل اے۔

سعید: (جذباتی ہو کے) میرا میر، میرا استاد، میرا بھائی (بغلگیر ہون دا تاثر کس
حال وچ اومولا؟

مجید: جس حال وچ رب رکھے شکر اے، سعید صاحب نوں جہان وچ رب
فیر ملایا اے۔

سعید: مل تے پہلوں ای پئیدے پر تسیں تے آپ گنامی دی زندگی اختیار کر لئی۔

مجید: اپنے جیسے نکمیاں نکمیاں لوکاں وچ رہنا سعید صاحب ایہہ زندگی معمولی
تے ہے پر گنامی دی نہیں۔

سعید: تے کر دے کیہ او؟

مجید: اک خدمت خلق دے ادارے وچ کم کرناں، اوہ میری ضرورت پوری

کر چھٹ دے نہیں، تے میں اپنے کم وچ رُجھار ہناں جہدے وچ
آخرت دے اجردا وعدہ دی اے۔

سعید: اللہ جزا دے ہُن ذرا انسپکٹر صاحب دی الجھن وی دُور کرو، فیر اتھوں مل
کے باہر چلیے۔

مجید: ایہہ دس لگیاں مینوں اپنی زندگی دے پرت کھولنے پین گے۔ مینوں

وی دکھی کر دے گے تے آپ وی تسیں سُن کے خوش نہیں ہوو گے، میں

جالتھر تعلیم الاسلام ہائی سکول وچ پڑھاندا ساں۔ میرے ماپے شہر وں
تیراں میللاں تے اک پنڈ وچ رہندے سن تے میں بستی دانشمنداں دے
چھوٹے جیسے گھر وچ اپنی بیوی تریا تے اپنے بچے نجیب اللہ نال رہندا
ساں، پاکستان بن توں چھ مہینے پہلے اوس شہر وچ بڑے جلسے جلوس
ہون لگ پئے تے میں تحریک پاکستان وچ حصہ لین لگ پیا۔ اک
دن فجر دی اذان توں بچھے ساڈے گھر دا بوہا کھڑکیا۔ میں پچھیا ”کون
ایں بھائی توں؟“

صفدر: ماسٹر صاحب مینوں تہاڈے گھر دا پہرہ دین گھلیا نہیں۔

مجید: کیہنے گھلیا اے؟

صفدر: جی اوہ سامنے آکے تے نہیں نا آگھدے مینوں کیہ پتہ۔

مجید: ایس عمرے فقیر ہو گیا ایس کوئی گھر بار نہیں تیرا؟ تیرا ناں کیہ اے تے

کتھوں آیا ایس؟

صفدر: میں مقوا آں جی، امہر سڑوں آیا واں۔

مجید: توں میرے گھر دا پہرا دین دی اجرت کیہ لیس گا؟

صفدر: مینوں اوہو دین گے جہیناں مینوں گھلیا اے میں تہاڈے کوں کچھ

نہیں لینا۔

مجید: تے رہیں گا کتھے؟ میرے گھر وچ تے تھان نہیں۔

صفدر: سامنی دیوار نال جھگی بنا لاں گا تیس اجازت دے دیو۔

مجید: اچھا ٹھہر (دروازہ ڈھون دی آواز) تریا، گل سن۔

ثریا: میں سُن لئی اے گل۔

مجید: بڑا بھولا جیہا مندا اے پتہ نہیں کیہڑے دکھوں فقیر ہو گیا اے سامنے

جھگی پا کے رہ لوے گا، ساڈا کیہ لینا سو۔

ثریا: کیہ پتہ کون اے؟

مجید: ایہداموتہ نیک مرداں والا اے، ایہہ کھوٹا نہیں ہو سکدا۔

ثریا: تے ایہنوں کھوٹے پیائے کا کون؟

مجید: میں روٹی دے آیا کراں گا۔

ثریا: میں ایہدی روٹی نہیں پکاواں گی۔

مجید: اللہ توں ڈر ثریا، پتہ نہیں کیڑے حال نوں آپڑ کے ایہنے اپنا گھر چھڈیا اے۔

ثریا: میرا ایہدے نال کوئی واسطہ نہیں۔

مجید: تیرا اوس وچارے نال کیہ واسطہ ہونا اے، اوہنے کوئی گھر وچ پیر پالے؟

ثریا: جاؤ مینوں تنگ نہ کرو (رون لگ پیندی اے)۔

مجید: دیکھاں جھلیاں والی لگ، روندی کیوں ایں، میں اوہنوں ٹور دیناں۔ (بوہا

کھلدا بند ہوندا اے)۔

صفدر: بی بی نے غصے چا کیتا جے، میں ٹر جاناں۔

مجید: کچھ دنوں بعد میں پاکستان دے حق وچ اک جلوس Lead کیتا تے

مینوں گرفتار کر لیا گیا۔ جیل وچ پہلی ملاقات والے دن میسری بیوی

نے مینوں دسیا۔

ثریا: جس دن تیں گرفتار ہوئے او اوس توں اگلی صبح میں بوئیوں باہر جھاتی

ماری تے تہاڈا صفدر سامنی دیوار نال جھگی پا کے ایہدر کنڈ کیتی بیٹھاسی

پتہ نہیں راتیں کس ویلے آکے اوہنے جھگی وی پالٹی، ناجی تے اوہنوں

بل وی آیا اے۔

مجید: کیوں ناجی، فقیر بابا کیہ کہندا اے؟

ناجی: فقیر بابا نہیں آتو، اوہ تے صفدر اے، اوہ کندا اے میں تہاڈا پاہرو
آں پاہرو کیہ ہوندا اے آتو؟

مجید: پاہرو پھرے دارنوں کندے میں بیٹے، توں اوہنوں کجھ کھان پین نوں
گھلنی اے ثرتیا؟

ثرتیا: لگدا اے اوہنے میریاں اوس دن گلاں سن لٹیاں نیں۔ ناجی نوں آکھیا سو

میں تہاڈے گھر دا آن پانی نہیں کھانی سکدا، دے ساڈے بوہے ول
کنہ کیتی رکھدا اے تے راتیں ساڈی دیوار نال لگ کے بیٹھا رہندا اے۔

مجید: ایہہ اللہ دا بندہ ساڈی مدد نوں آیا اے، ہُن تے سُنیا اے شہر وچ فساد
وی شروع ہو گئے نیں۔

ثرتیا: ہاں کدھرے کدھرے آگاں وی لگیاں نیں تے کجھ لوک دُوجے محلے
پجھد کے ساڈی بستی آگئے نیں۔

مجید: ناجی، صفدر پاہرو کیہ گلاں کردا اے؟

ناجی: آواہ اتی کوںوں بڑا ڈردا اے! پجھد اسی میں آیا واں تے بی بی غصے تے
نہیں ہوئی؟

مجید: فیر توں اپنی اتی نوں پچھیا؟

ناجی: میں پچھیا تے اتی رون لگ پئی۔

مجید: رویانہ کر ثرتیا، توں بڑی صبر والی بی بی ایں۔ جے کلیاں جی گھبراندا اے

تے کسے نوں گھل کے بھائی ہوراں تے بھابی نوں اپنے کول بلا لے یا
فیر آپ پنڈ ہوا۔

ثرتیا: جدوں تیکر تسیں گھر نہیں آؤندے میں ایس شہروں باہر نہیں جاواں

گی۔ ایتھے دل نوں ایہہ تے حوصلہ ہے پئی اسیں اکو شہر وچ آں۔

مجید: اللہ خیر کرے، جدوں ساڈا پاکستان بن گیا ایسے خوشحال ہو جانا اے۔

ثریا: رب چھیتی اوہ وقت لیاوے۔

مجید: پر ثریا نوں پاکستان آؤنا نصیب نہ ہو یا، پاکستان دا اعلان ہون توں بعد

بوہت سارے سیاسی قیدی چھڈ دتے گئے پر میرے اُتے جیل دے

محکمے نے کئی کیس بنائے ہوئے سن۔ ایس کر کے میری رہائی نہ ہوئی،

کچھ دن توں شہر وچ فساداں دا زور سی، فیر اک دن میرے اک دوست نے

ایہہ غونی خبر سنائی جے میری بیوی تے بچہ مار دتے گئے۔

سعید: اوہ آپ دی تے ختم ہو گیا ہونا ایس۔

مجید: ہاں اوہ غورے کس ویلے کس تھانویں مار یا گیا، میرے ہار اوہدی بڈھی

ماں دی سینے وچ ایڈا وڈا مگھار لئی پھردی اے۔

سعید: اوہدی ماں جیوندی اے؟

مجید: جی آ..... میرے کول اے۔

انسپکٹر: جیہڑی بڈھی مائی تھانوں لبھدی آئی سی؟

مجید: جی آ..... اوہ بڈھی مائی اوس اللہ لوک دی ماں اے۔

انسپکٹر: اتاں کرماں والی مینوں دی اپنے پتر دی پتا سنائی اے۔ ماسٹر صاحب

تھانوں اوہنے نہیں دسیا صفدر فقیر کوں ہو یا؟

مجید: مینوں اتاں توں پہلے آپ ثریا نے صفدر دے مدعا دا سبب دس دتا

سی، اوس نیک بی بی دا دل شیشے وانگر صاف سی۔ اوہنے اپنے واسطے

صفدر دا جذبہ میرے کولوں نہیں چھپایا تے ایہہ گل سُن کے مینوں معصوم

جیہا صفدر ہور پیارا لگن لگ پیا، اتاں میرے نال اپنا دکھ چھو لئی اے

تے کدی ثریا نوں تے کدی ثریا دے گھر والے نوں بددعاواں دیندی اے۔

اوہنوں اچے ایہہ نہیں پتہ ہے تریاہن ایس جہان تے نہیں نالے میں
ای اوہدا گھروالاواں۔ اوہ تے ایس آس اُتے پئی جیوندی اے جے اوہدا
پتر صفدر کیسے دن اوہنوں آن ملے گا۔

سعيد: بھلا موٹے تے وچھڑے کون میلے ایویں جیوڑا لوک ولاؤندا ای۔
انسپکٹر: اچھا تہن موجودہ کیس بارے دی کجھ دسوناماسٹر صاحب۔

مجيد: میں تہانوں اپنے معصوم بچے دے جان دی گل دس بیٹھا، تہن جیوڑا میرے
جیہا حساس بندہ اپنی بیوی تے بچے توں انج ہمیشہ واسطے وچھڑ جائے
اوہ اپنے پیارے بڑھنوں اندر کوں ڈک سکدا اے مینوں بچے پیارے
وی بڑے لگدے نہیں تے اپنی بالغ عمر دا بوہتا حصہ میں بچیاں نال
ای گزاریا، ایسے پیار دی بسک توں مجبور ہو کے میں شامیں کم توں مہلا
ہوناں تے دس باراں اُن چھو کے غبارے خرید کے تے اک پارک وچ
جا بیٹھناں، او تھے بچے کھیڈن آؤندے میں۔ میں اوہناں دیاں بھولیاں
گلاں سُن کے اپنا روح راضی کرنا تے غباریاں وچ چھوک بھر کے اوہناں
نوں دیناں۔ میں اوہناں نوں بڑے ہوائی غبارے اسی دیناں پر تسیں
اندازہ نہیں کر سکدے اوہ مینوں کنیاں دولتاں دیندے میں۔ بچے تے
ہوندے اسی نہیں سخی بادشاہ۔

انسپکٹر: پر اوں چھوٹے بچے اُتے تسیں ایڈے مہربان کیوں او جے اوہدے گھر
جا کے تسیں اوہنوں چکن دی کوشش کیتی؟

مجيد: اوہ گڈو؟ اوہ مینوں بگواں اپنے ناجی وانگر لگدا اے، اوہ وی جدوں
ایہدی عمر داسی تے انج ہس کے میرے مونڈھیاں پچھے چھپ جاندا
سی۔ پرسوں میں پارک وچ گیا تے گڈو او تھے نہیں سی، میں بچیاں نال

وقت گزار کے پرتیا تے طبیعت بڑی اداس سی۔ کل فریگیا تے گڈو نہیں سی۔ میں پچیاں کو لوں اوہدے گھر دا پتہ پچھ کے اوٹھے گیا تے مائی اوہنوں چک کے باہر نکلی، میں گڈو نوں چکن لگا تے مائی آکھیا گھر دیاں نے منع کیتا اے بچہ کسے نوں نہیں دینا کیوں جے ارج کل پچیاں دے اغوا دیاں وارداتیں ہو رہیاں نیں، میں اوہدی منت کیتی جے میں گلی دے موڑ تک گڈو نوں لیجا کے ٹافیاں لے دیواں فیر بھانویں ادہ کدی اوہنوں میرے کول نہ لیا دے۔ گڈو میرے ول لکھیا تے میں اوہنوں جھپٹ لیا۔ مائی نے زولا پادتا۔

انسپکٹر: تہاڈے بیان وچ صداقت نظر آؤندی اے، نال وکیل صاحب دی تہاڈی میکسچلینی دے ضامن ہوئے نیں مہن تہاڈے تے کوئی عذر نہیں۔

سعید: شکریہ میاں صاحب، آؤ ماسٹر صاحب چلیے۔ سانوں اجازت اے؟

انسپکٹر: اک گل دسدے جاؤ ماسٹر صاحب، پاکستان بنان ویلے تے سارے

علاقیاں دے مسلماناں اپنے پاک وطن دی آن اُتے پتنگیاں وانگر لکھاں جاناں واریاں مہن پاکستان تے بن گیا اے پر اوہ پتنگے کیتھے گئے؟

انسپکٹر صاحب شمع تے ہر موسم وچ بلدی رہندی اے پر پتنگے برسات

وچ ای آؤندے نیں۔ ساڈا وطن قائم تے اُٹم اے پر پتنگے اوہدوں آؤن

گے جدوں امتحان دا وقت آیا۔ فیر دیکھیا جے پاکستان دے ہر شہروں ہر

پنڈوں ڈاراں یاں ڈاراں پتنگے بکھن گے تے اپنیاں جاناں قربان کرن گے۔

اک تے میں امی دھوا نکھیا ہو یا پتنگا تہاڈے سامنے کھلوتاواں۔ (سائے

ہمدے نیں تے ایسے ہاسے اُتے فیڈ آؤٹ کر دتا جاندا اے)

(کالا پتین)